

نتیجه پژوهش های امروزمین در آثار

موتسارت

نوشته پروفیسور دکتر Géza Rech
مدیر شعبه تحقیق بنیاد بین المللی
موتسارت در سالز بورگ

پس از انتشار نخستین مجموعه کامل آثار موتسارت که سالیان درازمورد نیاز مبرم پژوهندگان و شیفتگان موسیقی او بود در ۱۹۵۶ بنیاد بین المللی موتسارت در سالز بورگ، بمناسبت فرارسیدن دو بیستمین سال تولد استاد، به انتشار چاپ جدیدی از آثار وی همت گماشت.

مسئولیت علمی کار را از نظر فن مقابله و بازخوانی (ادیت)، تقسیم مندرجات مجموعه و برگزیدن همکاران، انجمن پژوهش آثار موتسارت در سالز بورگ عهده دار شد.

این انجمن به فراخواندن و گرد آوردن موتسارت شناسان نام آور، از همه اکناف جهان آغاز کرد و به تاسیس دفتر کاری برای گروه محققین و نویسندگان همت گماشت پس از مرگ دکتر «ارنست فریتس» سردیر شماره یک

گروه که مرد دانشی و پژوهنده‌ای ارجمند بود، دکتر ولفگانگ پلات (از اوگسبورگ) و دکتر ولفگانگ دهم (از کاسل) بیاری یکدیگر پذیرای وظایف او شدند.

از همان ابتدا تصور میرفت که با فراهم آمدن چاپ جدید، بسیاری از نتایجی که پیش از آن در آثار موتسارت حاصل آمده بود مورد تجدید نظر قرار گیرد و يك افق تازه علمی در این زمینه گشایش یابد، اما پژوهندگان که به تالیف و تدوین سلسله جدید آثار نابغه اتریشی کمر بستند، پارا از این حد نیز فراتر گذاشتند و در پر توجستجوهای خستگی ناپذیر ایشان مدارك و مأخذی بدست آمد که هیچکس انتظار آن را نمی داشت. و این پژوهش هنوز پایان نگرفته است. یکی از مهمترین اشتغالات گروه تحقیق بررسی کر نولوژی آهنگها (تنظیم آنها بر حسب تاریخ تصنیف) است و اساس کار مطالعات دقیقی است که بمدد آن تاکنون بر آنچه که از نوک قلم موتسارت در ادوار مختلف بخصوص در دوره های نخستین و میانه عمر آهنگساز تراویده روشنی های تازه ای افتاده.

در دوره دوم زندگی اش بود که موتسارت به تهیه فهرستی از آثار خویش دست گشود.

علاوه بر مراتبی که گذشت منابع تازه دیگری هم بدست محققین افتاده که از آن بهره فراوان برداشته اند و درست با سودبر گرفتن از همین منابع است که در سالهای اخیر، نتایج خیره کننده ای حاصل آمده و افق های تازه ای بر اهل تحقیق گشوده شده است. دست نوشته ای که تحت عنوان K. V. ۵۲۵ «Kleine Nachtmusik» از موتسارت کشف شده یکی از انواع ارزنده منابع جدید است. این دستخط امروز، بعد از قریب صد سال فراموشی بار دیگر در معرض استفاده و مطالعه قرار گرفته است.

اما مسائل مربوط به دوره دوم زندگی آهنگساز، از آنجا که اکثر دست نوشته های متعلق به آن در اثر جنگ نابود شده یا بعللی دسترسی بدانها میسر نیست، چندان روشنی و وضوح ندارد. به همین سبب نظر پژوهندگان بیشتر بسوی کشف آنها معطوف شده است.

نکته بدیهی آنکه در چاپ جدید مجموعه آثار موتسارت يك سلسله آهنگ

های اصیل گردآمده که در چاپ اول وجود نداشت یا صورت‌های اصلی آنها - مضبوط نبود . بیشتر این آهنگها از فهرست Köchel که بدست آلفرد انیشتین پیرایش یافته استخراج شده است .

بعنوان نمونه ، از آثار زیر می‌توان نام برد a. (۴۳۹) و ۳۴۶ و ۴۳۹ Divertimenti. K.V. (۱۹۶) e. Notturmi Kv. برای آواز و سازهای بادی. برای سازهای بادی (در گذشته عنوان و شماره این اثر Resp ۲۲۷ و ۲۲۶ K.V. Appendix. بوده است) ۴ (۱۹۷) و Menuett برای پیانو a. ۳۱۵ K.V. یا آداژیو و فوگ برای ارگ مکانیکی K.V. ۵۹۴. برای دیدن نمونه‌های بیشتر، می‌توان به نخستین مجلد از رقصهای قدیم که مخصوص ارکستر تنظیم شده و خود از نتایج پژوهش‌های جدید است رجوع کرد .

یکی از هدف‌های اساسی گروه تحقیق ، تنظیم این نوع قطعه‌ها و قطعات دیگر، در یک شکل خوشایند و صحیح است البته آهنگهای دیگری در پرتو تحقیقات اخیر کشف شده که در شمار کارهای اصیل موتسارت نیست. از جمله به «سونات‌های رمانتیک» برای ویلن و پیانو (۶۰ تا ۵۵ K.) باید اشاره کرد. آثاری هم که بیشتر از آداپتاسیون‌ها و رونویس کارهای آهنگسازان دیگر تشکیل شده، در همین ردیف است .

اما چیزهای تازه‌ای هست که در گذشته ناشناخته یا بهر حال دور از دسترس بوده‌اند، مانند مسوده‌ها، قطعه‌ها و طرح‌های مختلف که انتشار آنها برای مردم اهل تحقیق سخت‌تر ازگی دارد .

افزایش قابل ملاحظه‌ای که در آثار جدید حاصل شده ، حذف یا تجدید طبقه‌بندی دیگر آهنگها سبب شده تا چاپ حاضر شکل و سیمای تازه‌ای بخود بگیرد .

آنچه را که بیش از این بایک روش غیر روشن و نامرغوب در جلدهای متمم می‌گنجانیدند ، اکنون ، یک‌جا و با شیوه‌ای متین و خوشایند در چاپ جدید گردآوری شده و جای راستین خود را در مجموعه باز یافته است . تاکنون از آثاری که موتسارت بعنوان یک معلم موسیقی بوجود آورده ، آگاهی چندانی

در دست نبود و اصولاً بر این رشته از فعالیت هنرمند ، سایه‌ای از ابهام و بی‌خبری سنگینی میکرد .

دفترچه‌های تمرین که بهمت «توماس آتوود» یکی از شاگردان انگلیسی موتسارت تدوین و تألیف یافته از مدار کی است که برای نخستین بار چشم شیفتگان در چاپ جدید بر آنها می‌افتد .

این دفترچه‌های تمرین درس‌های آموزنده‌ای در زمینه هارمونی ، کنترپوان و کمپوزسیون در بردارد .

از میان ۸۴۰ دست‌نوشته موتسارت ، صد اثر که تقریباً مشتمل بر کلیه قطعه‌ها و مسوده‌هاست دوران دسترس است . نزدیک ۸۴۰ دست‌نوشته در کتابخانه‌های عمومی اروپا و کشورهای متحده آمریکا مضبوط است . بیش از این آثار در گذشته به کتابخانه دولتی پروس سابق که اکنون بنام کتابخانه دولتی آلمان معروف است تعلق داشت . اما در پایان جنگ آن مجموعه دچار پراکندگی شد بدین - معنی که مقداری از دست‌نوشته‌ها را به کتابخانه آلمان غربی دره ماربورگ ، انتقال دادند . بخشی را نیز به کتابخانه دانشگاه «توبینگن» بردند و تنها ۴۰ دست‌نوشته برای کتابخانه دولتی در برلین باقی ماند ، نزدیک به ۱۲۰ قطعه یعنی $\frac{1}{4}$ مجموع دست‌نوشته‌های موتسارت در پایان جنگ مفقود شد و تاکنون همه مساعی جویندگان برای آنکه از این گنجینه گمشده نشانی بیابند ، بی‌ثمر مانده است .

ووقتی آگاه می‌شویم که آثاری نظیر «Die Entführung. aus and Serial» (پرده اول و دوم) «Le Nozze di Figaro» (پرده سوم و چهارم) ، «Die Zauberflote» و چند نمونه دیگر از غنی‌ترین آفریده‌های موتسارت در این شمار جای دارد ، يك نوع احساس شدید گسیختگی در ما بیدار می‌شود . خوشبختانه در پایگانی کتابخانه وین که بهمت دکتر آنتونی وان‌هو بوکن ایجاد شده فتوکپی بعضی از این دست‌نوشته‌ها را می‌توان یافت و بدینسان شکاف تاحدی پر می‌شود . آگاهی بر این حقایق از نظر کار تحقیق و بمنظور استفاده در چاپهای تازه تراجم بیشترین ارزش است .

يك نکته دیگر نیز درخور یادآوری است و آن اینکه با وجود دسترسی به-

قسمت اعظم دست نوشته‌های موتسارت از تعداد بسیاری از آنها هنوز عکس برداری نشده و این کاریست که از نظر فنی کاملاً امکان پذیر بوده است. پس از تجربه‌ای که در کتا بخانه برلین اندوخته شد اکنون چنین بنظر میرسد که در آینده سعی خواهد شد که از تمرکز دست نوشته‌ها در چند کتا بخانه محدود بکاهند ، ولی فتوکپی همه آنها را در محلی که برای همه پژوهندگان درخور استفاده باشد ، مانند ، مرکز بنیاد بین‌المللی موتسارت در سالزبورگ نگاهدارند .

نزدیک به ۹۰ دست نوشته نزد اشخاص و صاحبان مجموعه‌های خصوصی در نقاط مختلف گیتی پراکنده است. در چند ساله اخیر ، تعداد قابل توجهی از آنها را در سوئیس یافته اند که در میان آنها آثاری مانند ، Eine Kleine Nachtmusik و چند سرنا د از جمله سرنا د Haffner ، کنسرتو برای دو ویلن ، دو کوارنت زهی از آثار اولیه آهنگساز ، آهنگهای Masonic ، واریاسیونهای پیانو ، دو مقدمه برای کنسرتو پیانو « می بمل ۲۷۱ K.V. » و همچنین نمونه های دیگر دیده شده است. در بخشی که به تنسیخ آثار موسیقی دان اختصاص دارد ، کمال و افزایش را بیش از قسمت های دیگر می توان احساس کرد .

Köchel در موارد نادر آنها هم وقتی که هیچ نمونه چاپی در دسترس نبوده از وجود نسخه بدلها استفاده می کرده است .

بهر حال در زمینه نسخه برداری و فهرست سازی از آثار آهنگساز باید سپاسگزار دقت و هوشیاری موتسارت شناسانی مانند Jahn ، Fuchs و Köchel بود .

آنها از همه آثار ، از همه قطعه ها و از همه چیزهایی که امروز دسترسی بدانها دشوار است نسخه برداری کردند. کسانی هم که در سالیان اخیر روی آثار موتسارت مطالعه می کنند ، بیش از پیش کوشیده اند تا نسخه هایی را که متعلق به زمان واحدی هستند مشخص و متمایز کنند .

از نظر متن ، بر همه این نسخ بیکسان نمی توان اتکاء کرد . نسخه بدل های قابل اعتماد را که اغلب از روی شاهکارهای آهنگساز تهیه شده ، باید در کلیساها و مدارس مذهبی سراغ کرد .

مسائل متعددی که در فهرست کوشل انعکاس یافته گونه گونگی و تراکم

تحقیقاتی را که درباره موتسارت صورت پذیرفته نشان میدهد .
باوجود این هنوز بسیار نقاط تاریکی هست که روشن نشده و شکافهای
فراوانی هست که رشته‌های مطالعه و ممارست را از هم جدا می‌کند .
باید منتظر آینده بود و دید که محققان تازه نفس تا کجا موارد مشکوک و
مبهم را در این رهگذراز میان بر خواهند داشت و نکته‌های ناهمپسیده را روشن
خواهند کرد .

بهر حال بر اثر پژوهش‌های تازه‌ای که صورت گرفته منابع گرانبهای
دیگری کشف شده که چاپهای جدیدتر آثار موتسارت بدانها نیاز فراوان
دارند .

در میان مهمترین دست‌نوشته‌های موتسارت که پیش از این رد آنها گم
شده بود ، اما بمدد این پژوهش‌ها سر از نهانخانه‌های فراموشی بدر کردند آثار
زیر درخورد کراست :

K.V. ۵۲۵ « Kleine Nachtmusik » که پیشتر بدان اشاره رفت .
تریو پیانو در G. K.V. ۴۹۶ (متعلق به يك مجموعه خصوصي در
پاریس) .

Solfeggio. K.V. ۳۹۳/۳۵۸ b (متعلق به يك مجموعه خصوصي در
آلمان) .

دست‌نوشته‌ای از کادانس‌های کنسرتو پیانو که بهمت پروفیسور هلموت فدر-
هوفر کشف شد . پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
دست‌نوشته‌ای محفوظ در لنینگراد که بوسیله پروفیسور اریخ شنک بچاپ
رسید .

این اثر حاوی تمرین‌های کاملی برای پیانو است که تا با امروز بر وجود آنها
وقوفی نبود .

دست‌نوشته‌ای در يك برگ که اثر کاملاً ناشناخته K.V. ۱۸۷-۱۵۹ C
Divertimento را در بردارد .

این دست‌نوشته اکنون در تصاحب امریکاییهاست .

در میان دست نوشته‌های کم اهمیت‌تر یکی هم هست که از زیر دست کوشل در رفته و در فهرست وی از آن نشانی نیست و شماره و ترتیبی برایش منظور نشده است. این دست نوشته در یکبرگ و در اختیار سوئدیهاست و عبارتست از یک موومان کرال برای پیانو در C. (باضافه یک سولو Couplet در C مینور). دست نوشته دیگری نزد هلندیها پیدا شده که مشتمل بر موومان باله-مانندی در D است. (البته برای پیانو) احتمال می‌رود که این موومان خود مقدمه یا جزئی از یک اثر کامل آهنگساز بوده است. نزدیک پنجاه طرح برای نخستین بار کشف شده یا صحت انتسابشان به موتسارت مورد تأیید قرار گرفته که از آن میان باید طرحها و مسوددهای Lo Sposo، کوزی فان توت، Zaubrerflöte، و فیکارو و قطعه Lo Sposo Deluso را نام برد.

دو طرح نیز برای رکویم از موتسارت بجای مانده که نزدیک هفتاد سال است در کتابخانه دولتی پروس (کتابخانه دولتی پروس سابق) نگهداری می‌شود.

اینها خود بمثابه پر تویست که، صحت انتساب بسیاری از آثار موجود را به موتسارت اثبات می‌کند.

در این میان اطلاعاتی نیز درباره آریای K.V. 414/386a بدست آمده است.

درباره موتسارت بعنوان یک تئوریست و آموزگار موسیقی حرفه‌ای بسیاری می‌توان زد. اوراق درسهای گفتر پوان که در موزه موتسارت (سالزبورگ) محفوظ است و مدارک موجود در کتابخانه دولتی آلمان که مکمل آنهاست، مدلل میدارد که بر خلاف عقیده پیشینیان، موتسارت خود بعنوان یک آموزگار موسیقی در وین فعالیت داشته و پدرش لئوپولد موتسارت را در تدوین تألیف این آثار مخصوص تدریس و تعلیم سهمی نبوده است.

در صحت مدعا، علاوه بر تحقیقات معروف «آت وود» نوشته‌های یکی از شاگردان گمنام موتسارت بنام «فرانتس یا کوپ فری شتدلر نینر» قابل استناد است که انتساب حرفه آموزگاری را به استاد اتریشی تأیید می‌کند. اما باید

برای بی بردن به این نکته که خود آهنگساز فی‌المثل کنترپوان را به چه شیوه‌ای آموخته‌است و قوف اندکی حاصل نمود .

از میان آثار اصیل و راستین موتسارت که پیش از این بکلی ناشناخته بود و اکنون یادگارش در نسخه‌های کهن بر وجودشان و قوف حاصل شده متن کاملی از يك آریا درخور ذکر است که قبلاً جز مختصری از آغاز اثر ، و قوفی بر اصل آن نداشتند .

امروز بوضوح پیوسته که نخستین اجرای این اثر در هامبورگ صورت پذیرفته است .

همچنین در این شماره کادانس، های تازه شناخته شده برای کنسرتو پیا نو K.V. ۴۵۶ را باید ذکر کرد که اخیراً در مسکو کشف شده و امضای آهنگساز را هم دارد .

دکتر «گرهارد کرول» نیز دست‌نوشته‌ای کهن از يك سونات برای دو پیانو در می‌بمل یافته است . کارهایی هست که در انتساب آنها به موتسارت تردید فراوان می‌رود ، و کارهایی که با اطمینان می‌توان حکم کرد از آن موتسارت هستند . تعداد این قبیل آثار که مشخص شده و اکنون در دفتر گروه تحقیق بایگانی است به ۳۰۰ می‌رسد . پاره‌ای از اسناد نیز وجود دارد که بهمت محققین گردآوری شده ولی هنوز نوبت بررسی به آنها نرسیده است . اعتبار و اصالت آنها بكمك تحقیق‌های آتی بوضوح خواهد پیوست .

همانطور که پیش از این اشاره رفت دست‌نوشته‌های متعددی از آثار موتسارت در مجموعه های دولتی یا خصوصی وجود داشته که در طول سالیان دستخوش پراکندگی شده و بسیاری از آنها را امروز نمی‌توان یافت .

از آنجا که اوراق شخصی و خصوصی بازمانده از استاد یکی از بهترین مأخذ چاپ جدید آثار وی می‌تواند بود ، ما از همه مراجع بین‌المللی و همه اشخاصی که با مدارك و اسناد تحت تصاحب خود می‌توانند پرتوی به راه ما بیفکنند ، انتظار مساعدت و بذل عنایت داریم و راهنمائیهای ایشان را با سپاسگزاری و امتنان خواهیم پذیرفت .

ترجمه و نگارش اردشیر لطفعلیان